

Reintegrarea socială a persoanelor ex-deținute

Viorica Cerneavski, lector superior

Summary

Successful reintegration of prisoners into society depends on a complex of factors related to biological, psychological, social, that have a decisive impact and the final results lead to adaptation or social maladjustment. Adapting the person released from detention to the conditions and social relations is done through assimilating the information, requirements, respective pro-social standards and social adjustments to a new environment. Namely in case of failure of assimilation and accommodation occur reintegration issues.

Într-o lume în continuă schimbare, calitatea vieții depinde de abilitatea de a răspunde adecvat acestei schimbări, prin pregătire, adaptabilitate și contribuția fiecăruia la viața comunității. Spațiul penitenciar este, prin definiție, un spațiu închis, dihotomic, penal din punct de veder juridic, al autorității, și, nu în ultimul rând, este un câmp de forțe – determinat de tacticile de influențare ale cadrelor și de cele de rezistență ale deținuților.

Adaptarea la mediul penitenciar este dificilă din cauza privațiunilor la care este supus deținutul și, deoarece, trebuie să se adapteze la noi reguli și comportamente. O dată cu intrarea în penitenciar, individul resimte, într-o măsură mai mare sau mai mică, în funcție de vîrstă, de structura sa psihologică, de gradul de maturizare socială și de nivelul de cultură, efectele privării de libertate și reacționează într-un mod personal la această nouă situație. Personalitatea deținuților cunoaște sau tinde să înregistreze un proces de degradare [4, p. 245].

Pe lângă multiplele probleme de ordin personal ale deținuților, extrem de dificile, cum sunt cele de: izolare, renunțare la modul obișnuit de viață, îndepărtare temporară de familie și societate, limitarea exercitării anumitor drepturi, obligativitatea respectării unui program, probleme de sănătate, muncă și alte necesități, lasă urme și după eliberare. Ex-deținuții, fiind considerați persoane defavorizate, au nevoie de ajutor din partea instituțiilor statale, centrale sau locale, pentru integrarea mai rapidă în societate, inclusiv pe piața muncii. [5, p. 3-4]

Respectiv pe mulți dintre ei libertatea îi găsește nepregătiți sufletește, pesimiști în ceea ce privește reinsertia socială, convinși că vor fi etichetați tot restul existenței, cu sentimentul că vor fi depășiți de viață în ciuda eforturilor pe care le vor face [4, p. 245].

Problemele care apar odată cu liberarea din mediul penitenciar vin să se amplifice pe fundalul unor relații proaste cu familia, comunitatea, lipsei actelor de identitate și a unui loc de muncă care să le permită un trai decent etc. Respingerea societății, reticența unor funcționari, etichetarea și marginalizarea de către comunitate/societate forțează persoanele eliberate din locurile de detenție să revină în cercul vicios al criminalității [3, p. 4-7].

O rată atât de înaltă a recidivei infracționale ne demonstrează elocvent faptul, că pedeapsa penală de privațiune de libertate nu a dat un rezultat pozitiv – condamnatul nu a învățat nimic, nu și-a schimbat comportamentul și, astfel, perioada petrecută după gratii nu a fost suficientă pentru a înțelege și a aprecia eficient valorile vieții, ci o simplă petrecere a timpului pe contul statului.

Acest lucru confirmă că utilizarea frecventă a metodelor represive (supravegherea și izolarea) în detrimentul celor de resocializare este cauza ajungerii repetate a persoanelor în penitenciare.

În atare situație, cînd unele și aceleași persoane repetat săvîrșesc infracțiuni și cu regularitate se află în locurile de detenție, societatea/statul suportă mai multe consecințe negative. Prin urmare, prejudiciul este incontestabil mai mare decît cheltuielile necesare pentru implementarea unui sistem viabil de resocializare a deținuților. Din punct de vedere financiar, pentru stat este mai

rezonabil să investească resurse pentru crearea și dezvoltarea mecanismului de resocializare, decât să suporte pierderi repetate în lipsa unui astfel de mecanism [1, p. 212].

Reintegrarea socială a condamnaților rămâne scopul suprem al sistemului penitenciar și reprezintă elementul fundamental al mecanismului ce asigură funcționalitatea societății. În aceste condiții, devine deosebit de importantă funcția educativă a penitenciarului, prin derularea de programe cultural-educative cât mai diverse urmărindu-se fundamentarea unei reinsertii sociale viabile a persoanelor aflate în custodie [4, p. 245].

În contextul penitenciar, dintre toate trebuințele educaționale, munca este cel mai pregnant conștientizată la majoritatea deținuților. În procesul educativ, munca este concepută ca un mijloc de formare profesională, morală, civică. În cadrul educației în sprijinul muncii se desfășoară acțiuni pentru stimularea activităților productive, familiarizarea cu lumea ocupațiilor în economia de piață și implicațiile în comportamentul uman, pentru formarea atitudinii participative față de muncă și a deprinderilor de a lucra organizat în colectiv, pentru formarea simțului de răspundere față de actul de muncă și de calitatea produselor.

În cadrul sistemului de programe socio-educative, aplicat în scopul recuperării deținuților în penitenciar, sunt incluse programe care vizează completarea nivelului de școlarizare al deținuților, formarea profesională, asistență socio-familială, educația moral-civică, educația juridică etc.

Ca o continuare a activității de școlarizare, de o importanță deosebită este problema calificării și recalificării profesionale a deținuților, activitate, focalizată asupra nevoilor individului în contextul particular al constrângerilor ce acționează asupra lui. Această activitate trebuie să le permită deținuților să obțină o calificare, să dobândească o creștere a nivelului de pregătire în scopul de a răspunde unor nevoi reale de personal calificat pentru agenții economici.

Legătura strânsă între penitenciar și reprezentanții societății civile devine deosebit de importantă pe linia recuperării sociale a individului și poate atenua scopul pe care fiecare deținut îl resimte la punerea lui în libertate, el fiind nevoit să facă față atât unui angrenaj socio-economic nepregătit să-l integreze, cât și prejudecăților la care este supus în societate, toate acestea contribuind la eventuala lui orientare către lumea interlopă și, implicit, către o nouă cale infracțională. De aceea este foarte important ca, pe lângă eforturile de adaptare a individului la mediu, să se urmărească și o adaptare a mediului, astfel încât să-l poată integra pe cel care dorește acest lucru cu sinceritate [4, p. 246-247].

Succesul reintegrării condamnaților în societate depinde de un complex de factori de ordin biologic, psihologic, social, care au un impact decisiv și drept rezultat final duc la adaptare sau neadaptare socială. Adaptarea persoanei eliberate din detenție la condițiile și relațiile sociale are loc prin asimilarea informațiilor, cerințelor și normelor pro-sociale respective și de acomodare la un mediu social nou. Anume în cazul incapacității de asimilare și acomodare apar problemele de reintegrare socială.

Procesul de reintegrare socială, adaptare la condițiile adecvate de viață și mediul social normal după detenție este complicat și depinde de trei grupuri de factori: particularitățile individuale de personalitate; condițiile mediului social; condițiile din penitenciarul în care a ispășit pedeapsa privativă de libertate, care influențează comportamentul în primele luni după eliberare.

Cea mai problematică perioadă de reintegrare este de la 3 la 6 luni. Anume în această perioadă este necesară monitorizarea procesului de reintegrare socială a celor eliberați din detenție. Dacă deținutul eliberat din penitenciar nu se angajează la serviciu sau lasă serviciul ales, nu are un loc stabil de trai sau îl schimbă sistematic, încalcă ordinea publică – toate acestea indică faptul că procesul de reintegrare socială decurge cu probleme și există motive reale pentru recidivă [8].

Reintegrarea socială presupune restructurarea caracterului infractorului astfel, încât acesta să poată activa în societate fără a comite, pe viitor, infracțiuni.

Deoarece mulți infractori eliberați nu au legături puternice cu familia sau cu comunitatea, se vor întoarce, cel mai probabil, la vechile obiceiuri. Mulți vor comite din nou infracțiuni pentru a se susține financiar, deoarece accesul la servicii sociale, la o casă, un loc de muncă este aproape imposibil. Comunitatea joacă un rol esențial în procesul de reintegrare, iar membrii societății trebuie să găsească un echilibru între frica și neîncrederea cauzată de reintoarcerea prizonierilor și să le ofere suport social și servicii pentru aceștia [7].

Pentru rezolvarea problemelor ex-deținuților se cer intervenții de natură: materială, psihologică, educațională, spirituală.

Intervențiile de natură materială pot consta în: îmbrăcăminte, produse alimentare, de curățenie, masa gătită, ajutorarea în efectuarea anumitor acțiuni ce necesită o cantitate mare de material (în genere de construcție); se propune a nu se ofere sume de bani pentru a putea evita crearea de dependență economică sau stare de leneveală și de neîmplicare în acțiunile societății, pe piața muncii.

Intervențiile de natură psihologică pot consta în întâlniri cu beneficiarul și discuții și analize pe tema problemelor întâmpinate de acesta, pe o perioadă de timp.

Cele legate de **latura educațională** pot fi: cursuri de instruire pentru o meserie, cursuri pentru cei ce nu au terminat o școală, nu au o diplomă, excursii educative și de formare profesională, cursuri de pregătire parentală și socio-relaționare.

Referitor la **intervențiile de natură spirituală** putem avea în vedere partea morală și religioasă a fiecărei persoane, stabilirea unei relații cu ceea ce înseamnă mesajul și credința, oferindu-i-se acestuia posibilitatea să găsească în aceste practici o concretizare și un scop al formării sale [6, p. 40-43].

Beneficiile colaborării cu reprezentanții societății civile directe sau indirecte, imediate ori îndepărtate, economice sau spirituale, se constituie de fapt într-o punte de legătură între demersurile sistemului penitenciar de a susține persoanele condamnate în efortul lor de revenire la normalitate, pe de o parte, și disponibilitatea comunității de a-i prelua, revaloriza, reintegra pe cei excluși din cauza comportamentului lor antisocial, pe de altă parte [4, p. 270].

Integrarea socială a unui individ, care a stat izolat de societate o perioadă de timp, se realizează mai greu, dar cu ajutorul familiei, are un grad de reușită mai mare decât al unui individ care dorește să se integreze în societate, dar este lipsit de ajutorul familiei. Astfel, familia, prin mijloace specifice, poate asigura individului noi raporturi sociale, noi modele de comportament, ruperea cu faptele delincvente anterior săvârșite și reorientarea spre scopuri dorite și permise de societate [2, p.65].

Oricare ar fi strategiile sau programele utilizate pentru a facilita reintegrarea foștilor deținuți, este unanim acceptat că aceștia au nevoie de ajutor pentru o integrare reușită. Pentru a se descurca și trăi în societate, foștii condamnați trebuie să fie implicați în activități sociale, într-un mediu constructiv și benefic, necesitând o comunicare continuă cu familia, organizațiile implicate și cu comunitatea.

Bibliografie

1. Durnescu, I., Asistența socială în penitenci, Polirom, Iași, 2009.
2. Ghidul rudelor persoanelor condamnate, Institutul de Reforme Penale, Chișinău, 2006.

3. Milicenco, S., Integrarea socioprofesională a persoanelor care și-au ispășit pedeapsa, în: Asistența socială și justiția juvenilă, modalități de integrare și cooperare. Culegere de articole elaborate în baza comunicărilor la Conferința științifică din 22 aprilie, Chișinău, 2005.
4. Neamțu, G., Stan, D., Asistența socială, Polirom, Iași, 2005.
5. Pintican, I., Egalitatea de șanse, resursă pentru viitor mai sigur, Bistrița, 2013.
6. Raport de monitorizare și evaluare a activității de reintegrare socială a persoanelor liberate din locurile de detenție. Institutul de Reforme Penale, Chișinău, 2009.
7. Spoială, Al., Probațiunea și reintegrarea socială a infractorilor, Cartea Universitară, Bistrița, 2007.
8. www.IRP.md